

KOSZTY FINANSOWANIA ZEWNĘTRZNEGO ZAPASÓW – WYBRANE ASPEKTY KSIĘGOWE I PODATKOWE

GRAŻYNA MICHALCZUK*

1. WSTĘP

Zapasy stanowią rzeczowe składniki aktywów obrotowych obejmujących nabyte w celu zużycia na własne potrzeby materiały, wytworzone lub przetworzone przez jednostkę produkty: gotowe, zdatne do sprzedaży, w toku produkcji bądź półprodukty oraz towary nabyte w stanie nieprzetworzonym. Utrzymanie zapasów na właściwym poziomie jest niezbędne dla zachowania odpowiedniej ciągłości w realizacji zamówień odbiorców przy właściwej rytmice produkcji i obrotu. Jest to istotne nie tylko z punktu widzenia zachowania bieżącej płynności finansowej, ale też z punktu widzenia polityki kształtowania wyniku finansowego w firmie. Dlatego też zarządzanie zapasami wymaga wszechstronnej znajomości nie tylko logistycznego aspektu, ale przede wszystkim aspektu finansowego. Dotyczy to zwłaszcza problematyki wyceny zapasów.

Znowelizowana ustawa o rachunkowości wprowadziła szereg zmian o charakterze formalnym i merytorycznym w zakresie ustalania wartości bilansowej rzeczowych aktywów obrotowych. Utrzymano generalną zasadę wyceny tego typu aktywów, która może być dokonywana według: [2 s. 14-15]

- ceny nabycia stanowiącej cenę zakupu składnika aktywów, obejmującą kwotę należną sprzedającemu (bez podlegającemu odliczeniu podatku od towarów i usług oraz podatku akcyzowego), a w przypadku importu powiększoną o obciążenia o charakterze publicznoprawnym oraz powiększoną o koszty bezpośrednio związane z zakupem i przystosowaniem składnika majątku do stanu zdatnego do używania lub

* Dr Grażyna Michalczuk, Uniwersytet w Białymstoku.

wprowadzenia do obrotu, łącznie z kosztami transportu, jak też załadunku i wyładunku a pomniejszoną o zmniejszenie ceny;

- kosztu wytworzenia składnika majątku we własnym zakresie obejmującego koszty bezpośrednie produktu (materiały bezpośrednie, koszty przetworzenia związane bezpośrednio z produkcją, inne koszty poniesione w związku z doprowadzeniem zapasów do postaci i miejsca w jakich znajdują się w momencie wyceny) oraz uzasadnioną część kosztów pośrednio związanych z danym produktem (odpowiednie do okresu wytwarzania produktów zmienne koszty pośrednie produkcji oraz stałe koszty pośrednie produkcji rozliczane na jednostkę przy założeniu normalnego wykorzystania zdolności produkcyjnych;

nie wyższych od cen ich sprzedaży netto na dzień bilansowy.

Najistotniejsze zmiany spośród wszystkich rodzajów rzeczowych składników aktywów obrotowych nastąpiły w zakresie wyceny produktów. Z ogólnej zasady ustalania kosztów wynika, że koszt zapasów powinien obejmować wszystkie koszty związane z ich nabyciem, przetworzeniem oraz inne koszty poniesione w trakcie doprowadzania zapasów do ich aktualnego stanu i miejsca.[1, s. 20]

Znowelizowana ustawa rozszerzyła zakres kosztów pozostających w bezpośrednim związku z danym zapasem. W grupie tej znalazły się takie podgrupy, które dotąd nie były ujmowane jako koszty bezpośrednie lecz stanowiły element kosztów pośrednich wydziałowych, ogólnego zarządu albo kosztów finansowych. Do tej grupy kosztów aktualnie mogą być zaliczane koszty finansowe. Oznacza to, że w przypadkach uzasadnionych niezbędnym i długotrwałym przygotowaniem towaru lub produktu do sprzedaży bądź długim okresem wytwarzania produktu, cenę nabycia lub koszt wytworzenia można zwiększyć o koszty obsługi zobowiązań zaciągniętych w celu finansowania zapasu towarów lub produktów w okresie ich przygotowania do sprzedaży, bądź wytworzenia i związanych z nimi różnic kursowych, pomniejszone o przychody z tego tytułu. Jest to nowy zapis ustawowy stanowiący alternatywę dla generalnej zasady ustalania ceny nabycia towaru oraz kosztu wytworzenia produktu.

2. KOSZTY FINANSOWANIA ZEWNĘTRZNEGO W PRAWIE BILANSOWYM

Podstawowe zasady wyceny zapasów określone przepisami ustawy o rachunkowości nie określają jednoznacznie możliwości zwiększenia wartości posiadanych zapasów o koszty finansowania zewnętrznego. W myśl ogólnych zasad koszty finansowania zewnętrznego tj. koszty związane z obsługą zadłużenia wynikającego z zaciągniętych kredytów i pożyczek, odnosi się w koszty finansowe i aktywowaniu nie podlegają. Oznacza to, że obciążają one

stronę kosztową wyniku finansowego w danym okresie nie mając odpowiednika po stronie przychodów powstających w momencie sprzedaży zapasów.

Jednak w określonych przypadkach jednostki mogą odstąpić od generalnej zasady wyceny zapasów i skorzystać z możliwości aktywowania kosztów finansowania zewnętrznego. Daje to wówczas możliwość zastosowania zasady współmierności również w odniesieniu do kosztów finansowania zewnętrznego. Współmierność przychodów i związanych z nimi kosztów oznacza, że do aktywów i pasywów danego okresu sprawozdawczego mogą być zaliczone koszty lub przychody dotyczące przyszłych okresów oraz przypadające na ten okres sprawozdawczy koszty, które jeszcze nie zostały poniesione. [3 s. 14]

Możliwość aktywowania kosztów finansowania zewnętrznego będzie występowała w przypadkach uzasadnionych niezbędnym, długotrwałym przygotowaniem towaru lub produktu do sprzedaży lub długim okresem wytworzenia produktu. Takie uzasadnione sytuacje nie będą występowały w każdej jednostce gospodarczej. Najczęściej spotykanymi działaniami, z którymi może być związane aktywowanie kosztów finansowania zewnętrznego będą: [4, s. 13]

- realizacja kontraktów długoterminowych finansowanych kredytami lub pożyczkami;
- skup pól rolnych i realizowanych w oparciu o kredyt i kompletowanych na konkretny kontrakt, dostawę;
- realizacja zadań budowlanych przez dewelopera;
- zakup partii towaru, który wymaga długotrwałego przygotowania do sprzedaży, np. dojrzewanie.

Aktywowanie kosztów finansowania zewnętrznego zapasów jest zgodne z MSR 23 „Koszty finansowania zewnętrznego”. Określa on, że do kosztów finansowania zewnętrznego zalicza się odsetki od długo- lub krótkoterminowych kredytów i pożyczek, różnice kursowe, dyskonta lub premie związane z pożyczkami i kredytami oraz inne koszty poniesione przez jednostkę gospodarczą w związku z pożyczaniem środków. [5, s.614].

Według przepisów MSR 23 aktywowanie kosztów finansowania zewnętrznego w cenie nabycia lub koszcie wytworzenia jest możliwe gdy:

- dotyczy dostosowywanego składnika aktywów, czyli takiego, który wymaga znacznego okresu niezbędnego do przygotowywania go do zamierzonego użytkowania lub sprzedaży;
- istnieje możliwość bezpośredniego przyporządkowania tych kosztów do nabycia lub wytworzenia konkretnego dostosowywanego składnika;
- istnieje prawdopodobieństwo, iż dostosowywane aktywa przyniosą w przyszłości korzyści ekonomiczne, a cenę nabycia lub koszt wytworzenia można określić w wiarygodny sposób;

- finansowanie zewnętrzne jest przez nabycie czy też wytworzenie dostosowywanego składnika wymuszone (jednostka nie mogłaby się obejść bez zaciągania kredytu czy też pożyczki).

Koszty finansowania zewnętrznego odnoszące się do dostosowywanego składnika ustala się jako różnicę między rzeczywistymi kosztami finansowania zewnętrznego a przychodami z tymczasowego zainwestowania środków.

Zgodnie z MSR 23 aktywowanie kosztów finansowania zewnętrznego jako części ceny nabycia lub kosztu wytworzenia dostosowywanego składnika aktywów można rozpocząć gdy:

- ponoszone są nakłady na ten składnik;
- ponoszone są koszty finansowania zewnętrznego;
- działania związane z przygotowaniem składnika aktywów do jego zamierzonego użytkowania lub sprzedaży są w toku.

W przypadku przerwania na dłuższy czas aktywnego prowadzenia czynności związanych z dostosowywanym składnikiem powinno nastąpić zawieszenie aktywowania kosztów finansowania zewnętrznego. Natomiast zaprzestanie aktywowania kosztów finansowania zewnętrznego powinno nastąpić wówczas gdy zasadniczo wszystkie działania niezbędne do przygotowywania dostosowywanego składnika aktywów do zamierzonego użytkowania lub sprzedaży zostały zakończone.

Określone w MSR 23 reguły aktywowania kosztów finansowania zewnętrznego doprecyzowują rozwiązania przyjęte w ustawie o rachunkowości.

3. KOSZTY FINANSOWANIA ZEWNĘTRZNEGO A PRAWO PODATKOWE

Przyjęte rozwiązania w ustawie o rachunkowości nie znajdują natomiast swojego odzwierciedlenia w przepisach podatkowych. Zgodnie z ustawą o podatku dochodowym od osób prawnych[6, poz. 654] w stosunku do operacji finansowych, takich jak odsetki oraz różnice kursowe obowiązuje zasada kasowa, co oznacza, że zarówno przychody, jak i koszty finansowe z odsetek i różnic kursowych są naliczane w momencie realizacji a więc faktycznej wpłaty lub dokonania zapłaty. Jedynym wyjątkiem od tej zasady jest obowiązek naliczania statystycznych różnic kursowych w ciężar ceny nabycia i kosztu wytworzenia środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych na moment oddania tych aktywów do użytkowania.

Przepisy podatkowe nie definiują ceny nabycia lub kosztu wytworzenia w zakresie produktów i towarów. Dlatego też w odniesieniu do tych grup aktywów obowiązuje ogólna zasada zachowania współmierności przychodów i kosztów. Zrealizowane odsetki i różnice kursowe stanowią przychód bądź koszt finansowy w bieżącym okresie i nie powinny być aktywowane. Natomiast odsetki i różnice kursowe zaliczane memoriałowo nawet w przypadku

wystąpienia przychodów ze sprzedaży zapasów nie są uznawane za koszty podatkowe.

4. ZAKOŃCZENIE

Przepisy prawa bilansowego umożliwiają jednostkom przyjęcie w ramach prowadzonej polityki rachunkowości możliwości aktywowania kosztów finansowania zewnętrznego zapasów. Jednak jednostki, które w praktyce chciałyby skorzystać z możliwości aktywowania kosztów finansowania zewnętrznego zapasów mogą napotkać na trudności. Związane jest to z tym, że ustawa o rachunkowości nie precyzuje co obejmują koszty finansowania zewnętrznego oraz do jakiego momentu można je aktywować. Szczegółowe rozwiązania zawiera dopiero MSR 23. Również jednostka przyjmując w swojej polityce rachunkowości podejście alternatywne w kwestii aktywowania kosztów finansowania zewnętrznego powinna stosować je konsekwentnie w stosunku do wszystkich dostosowywanych składników aktywów.

Natomiast takiej możliwości w zakresie aktywowania kosztów nie przewidują przepisy prawa podatkowego. Jest to wynikiem przyjętej zasady kasowej co oznacza, że koszty finansowe z odsetek i różnic kursowych są naliczane w momencie realizacji a więc faktycznej ich zapłaty. Rozbieżności te istotnie komplikują problem prawidłowego rozliczania kosztów sprzedanych produktów czy towarów odrębnie dla celów księgowych i podatkowych. Wymaga to odpowiedniego przygotowania ewidencji księgowej z uwzględnieniem przepisów podatkowych. Utrudniają również prowadzenie właściwej z punktu widzenia danej jednostki polityki w zakresie kształtowania wyniku finansowego.

LITERATURA

1. Buk. H, *Problemy ustalania wartości zapasów produktów na tle polskich i międzynarodowych standardów rachunkowości*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” Tom 13(69), Warszawa 2003.
2. Gierusz. J. *Zmiany w ustawie o rachunkowości 2001/2002*, Oddk, Gdańsk 2001
3. Gierusz J. *Plan kont z komentarzem*, Oddk, Gdańsk 2002.
4. Krynicki J, Klonowski S., *Koszty finansowania zewnętrznego zapasów w księgach rachunkowych*, „Buchalter” 2003, nr 13.
5. *Międzynarodowe Standardy Rachunkowości 2001*, International Accounting Standards Board, London 2001, przekład polski.
6. Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz. U. Z 2002 r. , nr 54, z późn.zm.).
7. Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2002 r. nr 76).